

Pantofiorul de sticlă

Nici pînă azi nu știu prea bine cum se termină povestea micuței Cenușărese!

Copil fiind, urmăream cu sufletul la gură întâmplările sărmanei fete, o și vedeam împodobindu-se pentru balul Prințului, coborînd din caleașca de aur, ureînd treptele de marmură ale castelului, o urmăream cum pășește plină de grație pe pardoseala lucie, vedeam chipurile uimite ale celor care-o vedeau pentru întâia oară, strălucind de frumoșete, auzeam valul de murmure și-l vedeam pe Prinț inclinîndu-se adînc în fața ei și luînd-o de mîna pentru cel dintîi dans... De aci încolo, nu mai știu. Nu, n-am uitat; pur și simplu, nu mai știu. Pesemne că mama îmi spunea povestea pînă la capăt, dar eu nu mai ascultam. În capul meu se învălmășea totul, mîntea mea se chinuia să priceapă un lucru: cum se făcea că micuța Cenușăreasă, dansînd tot timpul (dansuri săltărețe, de bună seamă!), de-a lungul și de-a latul sălii de bal (pădosită cu marmură, de bună seamă!), mai avea în picioarele ei pantofiorii, care, țineți minte? erau de sticlă!? Cum de nu se prefăcuseră, de la primii pași sălțați, în cioburi mici, lăsînd-o pe biata fată desculță iar, și mîhnită?

Mult mai tîrziu, citindu-l pe Balzac, am aflat răspunsul uneia dintre cele mai sicîtoare întrebări ale copilăriei mele: Cenușăreasa purtase la bal pantofiori, nu de sticlă (cum puteau să fie de sticlă, auzi minune, de sticlă!?), ci de blăniță, pantofiori făcuți din blănița unui animal mic și rar, un fel de zibelină imperială, pantofiori

ușori, moi și scumpi, pe care îi puteau purta numai regii și odraslele lor.

Chestiune de traducere, așa-dar: verre = sticlă; vair = o blăniță scumpă.

Să nu lungesc vorba. De ce mi-am amintit toate astea? Pentru că, ușor se vede, limba română, încă de cînd învățăm s-o vorbim și s-o scriem, trebuie ferită de impurități. „Știința” susține cu obstinație o rubrică, o cîm pe nerăsuflata cu toții, „Să vorbim, să scriem românește!” Indrăznesc să adaug: și să traducem românește. Fiîndcă și limba rostită pe scenă are rostul ei, deloc neînsemnat, la creșterea limbii românești, fie că e vorba de dramaturgia națională, fie că e vorba de traduceri.

Fiîndcă se întîmplă, uneori, să ne oprim, nedumeriți, chiar la titlul unei piese. Uneori, confuzia provine din trecut. Spunem Troienele de Euripide, unii știu ce înseamnă, alții pot crede că e vorba de nămeți. De ce nu Troienele? Ce au femeile troiane cu abundența zăpezilor? Spunem Hoții de Schiller! Dar, ce fel de hoți erau Karl Moor și-ai lui tovarăși? Atunci, Pinteza cel Viteaz, tot hoț era? Mai spunem Doi tineri din Verona și Burghelul gentilom. Cum să facem să le subliniem apartenența lor aristocratică, moștenită sau dobîndită? Mai acum vre-o cîțiva ani, citeam pe un afiș Război cu Troia nu se face. Să traduc în felul ăsta La guerre de Troie n'aura pas lieu, chiar că nu se face. Știu că e greu să găsești cea mai fericită formulă pentru Ah, Wilderness! Dar să-i zici Tinerețe, bat-o vina!,

prea sună lăutărește. The Play-boy of the Western World s-a jucat cu titlul Năzdrăvanul Occidentului. Ce fel de năzdrăvan? Occident, în raport cu ce? De curînd, s-a reprezentat piesa clasicului englez Massinger, cu titlul atît de propriu dramaturgiei epocii A New Way to Pay Old Debts. Traducătorul i-a spus, banal, Răfuiala. Tot așa se mai cheamă și o piesă de St. Berciu. S-a spus, nuanțat, Dragă minciinosule și G.B.S. n-a trecut drept minciinos, nici nu era. Dar s-a spus, fără nuanțe, Billy, minciinosul. Billy nu minșea. Billy se amăgea. Nu-i totuna. S-a mai spus, Subiectul era trandafirii. Exact, ireproșabil din punct de vedere gramatical. Dar ce nefericită formulă literară!

Exemplele de mai sus sînt extrase din memoria imediată. Nu sînt toate, poate nu sînt și cele mai fericite alese, dar ele arată că, uneori, limba română poate fi rău slujită de traducători.

Ce vreau, de fapt, să spun? Că sîntem datori să veghem ca limba rostită pe scenă să fie cea mai curată limbă română, întru folosul și spre bucuria celor care învață s-o vorbească și prin mijlocirea teatrului. Altfel spus, să veghem ca Cenușăreasa să nu mai poarte pantofiori de sticlă!

